

PODKLADY KE SKANDINÁVSKÉMU UMĚNÍ

Některá jména skandinávského výtvarného umění:

J.C. DAHL (1788 – 1857) se narodil v norském Bergenu jako syn rybáře, studoval v Kodani, později odešel do Drážďan. Tam dosáhl evropské proslulosti a stal se profesorem akademie. Jeho hlavní snahou bylo zachytit dramatickou norskou přírodu. Podnikal za tím účelem studijní cesty v Alpách, Itálii a Norsku, do ateliéru se vracel se skicami a výtvarnými plány. Jeho plátna jsou v mnoha evropských galeriích. Je považován za prvního významného norského malíře, tvůrce národního romantismu.

"Bříza v bouři", 1840

Hans Fredrik GUDE (1825– 1903) byl norský malíř, který pokračoval a rozvinul národně romantické snahy svého předchůdce. Byl vynikajícím kreslířem a krajinářem, studoval a delší dobu působil v Düsseldorfu. Byl např. pozván k výzdobě královského loveckého zámečku Oscarshall na Bygdøy, což mělo signalizovat uznání z nejvyšších míst. Zkoušel štěstí ve Walesu, ale nejúspěšnější byl v letech 1864 – 1880 v Karlsruhe, kde měl zabezpečenou existenci, mohl cestovat a jeho práce byly kupovány soukromníky i veřejnými institucemi. Získal zlaté medaile na mezinárodních výstavách a čestné profesury na uměleckých akademiích. Významného postavení a dlouhodobého působení se mu dostalo na Královské pruské akademii v Berlíně, kde také zemřel.

"Svatební průvod v Hardangeru", 1862

Adolph TIDEMANN (1814 – 1876) byl malířem žánrových a historických obrazů. Působil v Düsseldorfu. Na výstavách po celém Německu a v Paříži došly velké pozornosti scény z norského venkovského života, postavy v národních krojích apod. Získal řadu cen a medailí. Postupně byly žánrové obrázky národních zvyků a obyčejů vystřídány scénami, jež měly ukazovat otevřené problémy či širší souvislosti norské společnosti – např. "Haugiáni" (1852), "Osamělí staří lidé" (1849).

Bertel THORVALDSEN (1770 – 1844), dánský sochař, představitel neoklasicismu – jeho díla, která velmi dlouho vznikala přímo v Římě, byla bezprostředně ovlivněna antickými vzory. Jeho sochy, skulptury, vlysy a památníky jsou rozesety po celé Evropě. V Kodaně má samostatné muzeum.

Anders ZORN (1860 – 1920), švédský malíř výrazného romantického stylu, jeho talent se uplatňoval jak v krajinářství, žánrových obrázcích, tak v portrétech. Dosáhl veliké popularity dokonce i za mořem a na objednávku vytvořil oficiální portréty několika prezidentů USA.

Theodor KITTELSEN (1857 – 1914) vešel do dějin skandinávského malířství jako geniální ilustrátor norských pohádek ("Vodník") a také např. svým grafickým cyklem "Mor" o tragédii, která rozvrátila středověké Norsko kolem 1350. Byl výrazným kreslířem a grafikem, který uměl originálně propojit fantastickou norskou přírodu s bujnou fantazií obyčejného obyvatele hor. ("Trol")

Peder Severin KRØYER (1851 – 1909) se sice narodil v Norsku, avšak jeho matka alkoholička předala ihned dítě k adopci – tak se budoucí malíř dostal do své nové vlasti, Dánska. Studoval v Kodani a v Paříži, kde byl ovlivněn jak francouzským, tak španělským pojetím osvětlení (Velasques). Pohyb a dynamika okamžiku, to byl zase vliv benátských malířů vrcholného období. Kroyer založil na nejsevernějším cípu Dánska – Skagen - tzv. kolonii skandinávských malířů, kteří v průběhu osmdesátých a částečně devadesátých let 19. stol. vytvořili styl, reflektující okouzlení přírodou – zachycují a přetavují dojmy z barev v přímořském prostředí a bílých nocích na nekonečných písčinych plážích a dunách.

(např. postavy žen na pobřeží)

Christian KROHG (1852 – 1925) byl významný norský malíř období všestranného rozvoje Norska v druhé polovině 19. stol. Krogh studoval v Karlsruhe, Paříži a Berlíně, setkával se také s malíři ve Skagenu. Vydal i několik literárních děl, v nichž tematizoval obdobné problémy jako ve svém naturalistickém malířství – život nejnižších sociálních vrstev - chudých rybářů, zanedbaných dětí a využívaných služek.

Po návratu do Norska vedl Krohg v letech 1909–25 Norskou akademii výtvarných umění a mezi jeho žáky byl např. Edvard Munch. Jeho díla visí např. v bezplatně přístupné Národní galerii v Oslo, v muzeu Bergenu a jiných norských městech.

Nejznámějším a nejvýznamnějším malířem je bezesporu norský expresionista Edvard MUNCH (1863 – 1944) , jehož díla jsou prezentována v mnoha evropských muzeích a galeriích, zvláště v Munchově muzeu v Oslo. Mezinárodního průlomu dosáhlo jeho malířské a grafické dílo na legendárních výstavě v Praze (1905), která také přímo ovlivnila české umění. Členy malířské Osmy (1907/8) byli Bohumil Kubišta, Emil Filla, Josef Čapek, Otakar Kubín, Linka procházková, Antonín Procházka a další.

Návštěvníci norského hlavního města mohou shlédnout také unikátní Vigelandův park, v němž jsou pod širým nebem v zajímavých kompozicích shromážděna díla norského sochaře Gustava VIGELANDA (1869 – 1943). Obdobný zážitek soužití umění a přírodního prostoru mohou návštěvníci zažít také ve Stockholmu – Millesgården, kde jsou shromážděny skulptury Carla MILLESE (1875 – 1955). Naopak v blízkosti Kodaně je možno obdivovat řadu královských zámků v kouzelném prostředí rozlehlých parků. Přírodní scenérie, architektura a evropské moderní umění se snoubí při stálých či příležitostných výstavách ve známém kulturním centru "Louisiana."

Alvar Aalto (1860 – 1976), Finsko a Jorg Utzon (1920), Dánsko – to jsou jména alespoň dvou mezinárodně nejuznávanějších architektů Severu. Architektura, design a užité umění dosahuje ve Skandinávii pozoruhodných výsledků a vlastně tak navazuje na umění doby vikingské (stavkirker – štábkové kostely jsou nejstaršími zachovalými stavbami - dřevěné kostelíky z 11. – 13. stol.)

Poznámky k historickému vývoji

Severogermánské jazyky

- islandština (380 tis.)
- farøština (40 tis.)
- nejvýznamnějším v evropském kontextu: švédština (8,5 mil)
- dánština (5 mil.)
- norština – není jednotná: bokmål (85%)
nynorsk (15%)

----- v závorce:

finština – ugrofinský (4,5 mil) +

sámština – uralsko-altajský (30 – 40 tis. v Norsku)

grónština – eskimácké (43 tis.)

Dánsko jako jediná skandinávská koloniální mocnost:

Zlaté pobřeží – pevnost Accra (dnešní Ghana) – 1621

Dánská východoindická společnost 1616 – první dánská akciová společnost vůbec

Jihovýchodní pobřeží Indie – Trankebar 17. – 19. stol.

Obchodní zájmy v Číně, především prostřednictvím svobodného města Cantonu.

3 Západoindické ostrovy – Vestindiske øyer 1671 – 1917 – prodány USA

2. svět. válka : 9. dubna 1940 – 1945

Poválečný vývoj:

Finsko: 1947 – 1992 – smlouva o spolupráci se Sovětským svazem

Norsko, Dánsko, Island – spoluzakládající členové NATO - 1949

letecká společnost SAS 1951

Severská rada (Nordisk Råd) 1952

Zrušení vízové povinnosti 1949

Zavedení pasové svobody 1954

Pasová unie 1958

Dánsko členem EU 1972

Švédsko a Finsko: 1994

V rámci studené války sehrála důležitou roli
norsko-ruská hranice, která měří 196 km

Prameny a literatura:

Radko Kejzlar, *Dějiny norské literatury*, I. a II. díl. Academia, Praha 1974.

Gustav Pallas, *Hvězdy Severu*. Havlíčkův Brod 1947.

Ketil Bjørnstad: *Liv Ullmannová, Cesty života*. Nakl. Lidové noviny, Praha 2007

Martin Humpál, Helena Kadečková, Viola Parente-Čapková, *Moderní skandinávské literatury 1870-2000*, Karolinum 2006.

www.iliteratura.cz

www.severskelisty.cz

<http://www.noramb.cz/info/Embassy.htm>